

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านอาชญากรรม เศรษฐกิจ ความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั้น เรามักจะมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหลัก เมื่อเกิดปัญหาแล้ว จึงค่อยแก้ไข เราจึงไม่สามารถป้องกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น การเสริมสร้างให้เกิดการป้องกัน น่าจะเป็นวิธีการที่มีประโยชน์และ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้ดีกว่า ถึงแม้ว่าทุกวันนี้ จะมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจ ในการสร้าง กิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทางเลือกเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังทวี ความรุนแรงเพิ่มขึ้นได้ อาจเป็นเพราะกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น มีปริมาณไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก และเยาวชน รวมถึงชุมชนเอง ก็ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ดังนั้น ทุกภาคส่วน จึงควรร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อสร้างต้นทุนชีวิตที่ดีให้แก่ เด็กและเยาวชน เพราะการมีต้นทุนชีวิตที่ดี จะช่วยให้เด็ก เยาวชน ครอบครัวและสังคมมีภูมิคุ้มกัน ที่แข็งแรง “เด็กและเยาวชนนั้น เป็นวัยที่มีพลังสร้างสรรค์และมีศักยภาพ การเปิดพื้นที่ ทางสังคม ให้พวกเขาได้มีโอกาสเรียนรู้ ปฏิบัติ หรือสร้างสรรค์กิจกรรมตามถนัด จะเป็นการพัฒนาศักยภาพ ของเยาวชนให้มีความสามารถและแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่นได้ ตลอดจนเป็นพลังทางสังคมที่ สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต” (วิจารณ์ พานิช, 2554 : ออนไลน์)

กิจกรรมที่วัดห้วยเกียงท่า จึงเป็นเหมือนการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้เด็ก เยาวชนและ คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้มีโอกาสเรียนรู้ ปฏิบัติและสร้างสรรค์กิจกรรมตามความถนัด โดยอยู่ บนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเป็นหลัก จนได้รับการคัดเลือกให้เป็น วัดต้นแบบศูนย์กลาง การเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมของวัดห้วยเกียง เป็นแนวทางเดียวกันกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ที่ว่าด้วย หลักการศึกษาตลอด ชีวิตสำหรับประชาชน และให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งเป็นการส่งเสริมความ เข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนด้วย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของสุรินทร์ จิรวินิชฐ์ (2553) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “วันนี้ วัดอาจต้องเปลี่ยนแนวทางจากแนวตั้งรับ (Passive) ให้เป็นแนวรุก (Active) เพื่อให้เท่าทันกับสังคมมากขึ้น เพราะเมื่อวัดขับเคลื่อนได้แล้ว จะช่วยให้สังคมเคลื่อนอย่างเป็นองคาพยพ สังคมก็จะได้เห็นวัดที่ดีและมีคุณภาพให้คนได้เข้าไปใช้ประโยชน์ นอกเหนือจากการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ยิ่งเมื่อเราเน้นไปที่เด็กและเยาวชน ก็จะช่วยให้พ่อแม่ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในช่วงวันหยุด เพื่อจะสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ให้กับสังคม โดยให้วัดเป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้และต้นแบบที่ดีของคนในชุมชนต่อไป”

วัดห้วยเกี๋ยง เป็นวัดขนาดเล็กที่มีชื่อเสียง เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยความร่วมมือระหว่างวัดห้วยเกี๋ยงกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลสันทราย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุและคนหลายวัย กิจกรรมนวดแผนโบราณ กิจกรรมโครงการธรรมทายาท ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน วัดได้รับการยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เป็นทางเลือกสำหรับคนในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง โดยจะมีประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน กิจกรรมของวัดห้วยเกี๋ยงเป็นประจำ นอกจากนี้ การจัดภูมิทัศน์ของวัดก็สะอาดและสวยงาม เป็นแหล่งเรียนรู้และสถานที่พักผ่อนของชุมชน โดยจัดให้มีห้องสมุด ลานกีฬา ลานธรรม สนามเด็กเล่น ภายในวัด ทำให้เด็ก เยาวชนและคนในชุมชนทุกเพศทุกวัย ได้มีสถานที่ออกกำลังกายและทำกิจกรรมร่วมกัน คนในชุมชนสามารถลด ละ เลิกอบายมุขและห่างไกลยาเสพติด กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กเยาวชนในด้านต่างๆ ได้ ทำให้ปัญหาในชุมชนลดน้อยลงและช่วยสร้างความรักความสามัคคีของคนในชุมชน อีกทั้ง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและส่วนราชการด้วย จากการทำวัดห้วยเกี๋ยงมีกิจกรรมสำหรับชุมชนอย่างหลากหลาย และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง กระทรวงสาธารณสุข โดยศูนย์อนามัยที่ 10 เชียงใหม่ จึงคัดเลือกวัดห้วยเกี๋ยง ให้เป็นวัดนำร่องต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ของจังหวัดเชียงใหม่

พระครู สุธรรมานุกสิฐ วุฒเมธี เจ้าอาวาสวัดห้วยเกี๋ยง หรือศรัทธาญาติโยมเรียกว่า “ศูลุง” เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เรียนทางด้านการบริหารจัดการมาแต่ประการใด ท่านกล่าวว่า ท่านเรียนมาน้อย ไม่มีความรู้ทางวิชาการมากนัก การวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ของท่าน จึงไม่เน้นรูปแบบที่เป็นทางการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ท่านบริหารงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เน้นปัญหาและความต้องการของชุมชน และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ หรือ “บวร” เป็นหลัก เมื่อเกิดปัญหาในการบริหารงาน ท่านจะใช้วิธีการสื่อสารในการแก้ปัญหาและสร้างความเข้าใจ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ถึงแม้ว่า ท่านจะ

ไม่ได้เรียนทางด้านการบริหารจัดการมาเลยก็ตาม แต่ท่านก็สามารถบริหารจัดการวัดห้วยเกียง จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นวัดนาร่อง “ต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน” ได้อย่างภาคภูมิใจ พระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี จึงเป็นตัวอย่างของพระสงฆ์นักพัฒนารูปหนึ่งที่มีบทบาท อันทรงคุณค่า ในการดูแลสังคม ลดปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย ปัจจุบันการทำงานของ ท่านสามารถกล่าวได้ว่า ประกอบด้วย กิจกรรมพื้นฐาน 4 ประการ อันได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำและสั่งการ (Leading and Directing) การควบคุม (Controlling) ที่ทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการ ดังที่ ชงชัย สันติวงษ์ ได้กล่าวไว้ บทบาทสำคัญของผู้บริหาร คือการนำพาองค์การ ไปให้ถึงเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จได้โดย ส่วนรวม เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารมีหน้าที่รวบรวมและจัดการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ในองค์การ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการ ที่ดี ซึ่งพระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี สามารถบริหารจัดการวัดห้วยเกียง ไปสู่ความสำเร็จได้ตาม เป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น การบริหารจัดการวัดห้วยเกียง จนได้รับการคัดเลือกให้เป็น วัดต้นแบบ ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน ภายใต้การนำของพระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียง จึงเปรียบเสมือนเป็นการบริหารจัดการ ของผู้บริหารองค์การ หรือผู้บริหารสถานศึกษา คนหนึ่ง ประสบการณ์ในการบริหารจัดการวัดของท่าน จึงมีคุณค่าและสามารถใช้เป็นบทเรียนสำหรับ เจ้าอาวาสรูปอื่น ๆ ในโครงการ “วัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน” นักบริหาร เจ้าอาวาส วัดอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาและฆราวาส นักบริหารโดยทั่วไป ที่จะนำเอาข้อคิดและวิธีการในการบริหารจัดการของท่าน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการองค์การได้

จากการศึกษาพบว่า การทำงานของพระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี นอกจากจะประกอบด้วยกิจกรรมพื้นฐาน 4 ประการ ตามกระบวนการบริหารจัดการ ของชงชัย สันติวงษ์ แล้ว ยังมีปัจจัย สำคัญบางประการ ที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของวัดห้วยเกียง ให้ประสบผลสำเร็จ จนได้รับการ คัดเลือกให้เป็นวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน และสามารถพัฒนาวัด จนเป็นที่ยอมรับ ของผู้คนที่ทั้งในและนอกชุมชน ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยสำคัญประการแรก ก็คือ เจ้าอาวาสวัด เพราะ พระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี มีคุณสมบัติที่สำคัญคือ การมี “ใจรัก” ทุ่มเท และมุ่งมั่น ที่จะ ช่วยเหลือชุมชนและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง โดยท่านยึดหลักว่า “สอนให้รู้ ทำให้อู อยู่ให้เห็น” นอกจากนี้ การมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการพัฒนาคนและสังคม การมีความสามารถในการเป็นผู้นำทางศาสนา การมีวิสัยทัศน์และ ภาวะผู้นำ รวมถึง การคิดนอกกรอบ ดำเนินกิจกรรมของวัดอย่าง ไร้รูปแบบ เป็นคุณสมบัติที่ ส่งเสริมการทำงานของเจ้าอาวาส ให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ซึ่งในทางตรงกันข้าม

หากเจ้าอาวาส มีแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ โดยใช้หลักธรรมเพื่อแสวงหาความสงบทางใจ เพียงอย่างเดียว โดยไม่พิจารณา แนวทางการพัฒนาคนและสังคมในมิติอื่น ๆ ก็จะทำให้เป็น อุปสรรคสำคัญต่อการเป็น วัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน เพราะการพัฒนาเพื่อแสวงหาความสงบทางใจเพียงอย่างเดียว จะไม่สามารถพัฒนาคนได้ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุ ความมุ่งหวังของสังคมที่อยากให้เด็กและเยาวชน ใกล้ชิดศาสนา หรือสนใจเข้าวัด เพื่อพัฒนาจิตใจก็คงจะไม่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า คุณสมบัติของท่านนั้น สอดคล้องกับหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหารสี่ ซึ่งประกอบด้วย เมตตา โดยมีความเป็นมิตรไมตรี ต่อผู้อื่น มีน้ำใจ ปราบปรามดีต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ ผู้นำจะต้องมีกรุณา ช่วยบำบัดทุกข์ให้ มุทิตา คือ เมื่อผู้อื่นมีความสุข ความสำเร็จมากขึ้น ผู้นำก็ต้องพลอยยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และอุเบกขา คือ การรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่ง พลุ เดชะรินทร์ (2552 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า “หลักพรหมวิหารสี่ ถือเป็น คุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องมียู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม และสำหรับตัวผู้นำแล้ว ถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคลต่าง ๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้” ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ การเตรียมความพร้อมของวัดให้ดี ก่อนที่จะไปพัฒนาผู้อื่น โดยจะต้องพัฒนาวัด และบริเวณวัด ให้มีบรรยากาศที่สะอาด สว่าง สงบและสร้างความสุข เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงวัดต้องมีความโปร่งใสด้านการเงินด้วย สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส ซึ่ง สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2554 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า “ธรรมาภิบาล เป็นมาตรฐานในการบริหารจัดการ ทรัพยากรของชาติ โดยมีมิติใหม่ๆ ในโลกยุคใหม่ อันจะนำมาซึ่งความสุข การมีคุณธรรมและจริยธรรม การมีเสรีภาพ การแก้ไขปัญหาความยากจน การมีสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีพที่ดี มีคุณภาพ และเศรษฐกิจมีความรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน” ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ จะสร้างศรัทธาแก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และความศรัทธาก็จะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของทีมงาน คนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของวัดให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จ วัดห้วยเกียงก็เช่นเดียวกัน สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยแรงศรัทธาของญาติโยมที่สนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ แก่วัด ดังนั้น ในการพัฒนาวัดห้วยเกียง ศุภงเจ้าอาวาส จะยึดหลักการที่ว่า “การจะพัฒนาวัดไปในทิศทางใด หรือการที่จะให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ อันหมายถึง วัดอยู่ได้ พระอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้ นั้น เจ้าอาวาส จะต้องมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ให้ชาวบ้านหรือญาติโยมรู้และเข้าใจว่า วัดและพระสงฆ์กำลังทำอะไร สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ วัดและพระสงฆ์ต้องตระหนักและวิเคราะห์อยู่เสมอว่า สังคมมองวัดและพระสงฆ์อย่างไร หากคนในชุมชนมีข้อเสนอแนะ วัดและพระสงฆ์

ต้องยอมรับและนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป” เพราะการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและศรัทธาในกิจกรรมที่วัดทำ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่จะช่วยกันพัฒนาวัด ทำให้วัดมีการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จได้ ดังที่ พสุ เศษะรินทร์ (2552 : 10) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้นำกับการสื่อสาร ไว้ว่า “ผู้นำองค์กรต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร ภายใต้หลักกัลยาณมิตรธรรม คือ วัตถุประสงค์ หรือเป็นผู้รู้จักพูด โดยการที่จะเป็นนักพูดที่ดีนั้น ต้องพูดให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ พูดให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ หรือพูดให้ผู้อื่นช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ นอกจากการรู้จักพูดแล้ว ผู้นำต้องรู้จักที่จะฟังด้วย คือ วจนักษโม หมายถึงควรทนหรือฟังต่อถ้อยคำของคนอื่นด้วย ซึ่งการเป็นผู้ฟังที่ดีนั้น ถือเป็นสิ่งที่ยากและท้าทายสำหรับผู้นำ เนื่องจากผู้นำจำนวนมากมักจะชอบพูดมากกว่าฟัง โดยเฉพาะการรับฟังจากผู้ใต้ค่ากว่า หรือเป็นลูกน้อง นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมที่ว่า คัมภีร์จะกะถัง กัตตา แปลว่า รู้จักแถลงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลึกซึ้ง โดยประเด็นหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่สำคัญก็ต้องสามารถอธิบาย ทำให้ผู้ที่ร่วมงานมีความเข้าใจได้ด้วย” นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ การเข้าถึงชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้ ซึ่งวัดห้วยเกียงจะเน้นการเข้าถึงและเข้าใจชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจปัญหาของชุมชน โดยการเข้าไปช่วยเหลือคนที่มีความทุกข์เจ็บไข้ได้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาตและผู้สูงอายุในชุมชน วัดจะอำนวยความสะดวกในการบำบัดรักษาให้ การจัดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้นในวัด ทำให้เด็ก เยาวชนและคนในชุมชน ได้มีโอกาสเรียนรู้ตามอัธยาศัย เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ชีววิถีวัฒนธรรมจริยธรรมจากวัด ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็ก เยาวชน ชุมชน วัดและส่วนราชการ ซึ่งสอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) ที่มุ่งพัฒนาสังคมไทย ให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดห้วยเกียงทำ จนทำให้ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดต้นแบบ ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนนั้น จึงเป็นกิจกรรมที่พัฒนาให้คนในชุมชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ทำให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานการบริหารจัดการวัดห้วยเกียง ซึ่งได้รับการคัดเลือกเป็นวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน โดยพระครูสุทธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี เป็นการดำเนินการของพระสงฆ์ที่ได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจาก บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนไป

โดยเฉพาะปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติ ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญและร่วมกันพัฒนาเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืน การนำศาสนามาพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย ให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นการวางรากฐานให้กับเด็กเยาวชนไทยอย่างแท้จริง ตามความคาดหวังของสังคมทุกภาคส่วน บทบาทขององค์กรในชุมชน โดยเฉพาะวัดจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพราะวัดมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน เป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก เยาวชนและประชาชน โดยทั่วไป

โครงการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน จึงนับเป็นโครงการที่ดี โครงการหนึ่งที่ส่งผลให้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง วัดจึงเป็นทุนทางสังคมและเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการระหว่างบ้าน ชุมชน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ หรือที่เรียกว่า “บวร” อันจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีในวงการพระพุทธศาสนาสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

เครือข่ายจิตอาสาและประชาสังคม “บวร”

ควรมีการนำเครือข่ายจิตอาสาและหลักประชาสังคม “บวร” มาใช้ในการบริหารจัดการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน ชุมชน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ เพราะการที่วัดจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างแท้จริงนั้น เป็นภารกิจที่ต้องดำเนินการร่วมกัน จึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็ได้กำหนดนโยบายในการที่จะพัฒนาวัดไปสู่ความยั่งยืน โดยใช้หลัก “บวร” มาเชื่อมโยงกัน ทำให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดด้วย เพราะความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญ หากขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ แล้ว ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ยากมาก ดังที่ พระครูสุทธธรรมานุสิฐ วัฒนเมธี ได้กล่าวว่า “หากไม่ได้ความสามัคคีธรรมจากผู้ร่วมงานที่เป็นกัลยาณมิตรเหล่านี้แล้ว วัดห้วยเกียง คงไม่ได้รับการพัฒนาเป็นวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข”

การเมืองท้องถิ่น ทำให้ชุมชนอ่อนแอ

ข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่ง ที่ผู้ลงเจ้าอาวาสได้กล่าวทิ้งท้ายไว้ให้แก่ผู้ศึกษา ก็คือ “การเมืองท้องถิ่น ทำให้ชุมชนอ่อนแอ” ท่านอธิบายว่า “ในอดีตเมื่อชุมชนมีงาน ไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานบวช งานศพ หรืองานใด ๆ ก็แล้วแต่ ผู้คนในชุมชน จะต้องมาช่วยกัน จัดสถานที่ กางเต็นท์ ทำอาหาร พิธีกรรมทางศาสนา ต้อนรับแขก ฯลฯ แต่ในปัจจุบัน หน้าที่ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการจัดสถานที่ กางเต็นท์ เขียนป้าย กลายเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไป อาจเนื่องด้วยชุมชน คือฐานเสียงของนักการเมือง ดังนั้น เมื่อชุมชนมีงาน ท้องถิ่นก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งหากมองด้านดี ก็เป็นสิ่งที่ดี ที่ท้องถิ่นได้ตอบแทนและช่วยเหลือชุมชน แต่หากมอง อีกด้านหนึ่ง จะพบว่า การที่ท้องถิ่นเข้าไปรับหน้าที่ต่างๆ เหล่านั้น ทำให้ชุมชนขาดการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เมื่อมีงานในชุมชน ทุกคนจะรอให้ท้องถิ่นเข้ามาช่วย ความสมัคสมาน สามัคคีของคนในชุมชน เหลือน้อยลง ขาดการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิด การแตกแยกนั่นเอง ทางด้านผู้สูงอายุก็เช่นกัน ปัจจุบัน จะมีเงินเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุเดือนละ 500 บาท ทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ลงเจ้าอาวาส ก็พยายามดึงผู้สูงอายุเข้ามาทำงานในวัด เช่น จัดสถานที่ให้ผู้สูงอายุได้มีสถานที่ในการฝึกอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำผลผลิตที่ได้ มาวางจำหน่ายในวัดห้วยเกียง เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีความรู้สึกว่าคุณค่า สร้างประโยชน์ให้ชุมชนได้ เป็นกรณีศึกษา สำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และที่สำคัญคือ ไม่ใช่ผู้รับเพียงอย่างเดียว แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ลงเจ้าอาวาส ท่านก็ได้ต่อต้านการเมืองท้องถิ่นแต่ประการใด ท่านยังให้ความสำคัญ มีการประสานงานต่าง ๆ และท่านก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลเมืองแม่โจ้ เทศบาลตำบลแม่แฝก เทศบาลตำบลหนองหาร เป็นต้น

จากความคิดเห็นของผู้ลงเจ้าอาวาส ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของวัด ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หนึ่งในนั้นคือ ไม่ไปให้ความช่วยเหลือ หรือทำหน้าที่แทนอย่างเบ็ดเสร็จ ในบางสิ่งบางอย่างที่คนในชุมชนมีความสามารถที่จะทำกันเอง ช่วยกันเองได้เพียงอย่างเดียว แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเข้าไปพัฒนาหรือเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในชุมชน น่าจะดีกว่า

ข้อเสนอแนะสำหรับวัด

ปัญหาของ “เวลา”

การนำหลัก “บวร” มาใช้ในการบริหารจัดการ ท่ามกลางสภาพสังคมในปัจจุบันนั้น มักจะประสบปัญหาด้านข้อจำกัดของเวลา การทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การรวมตัวกันของเด็ก และเยาวชนในชุมชน เพื่อช่วยกันคิด ช่วยกันทำกิจกรรม ปัจจุบันเริ่มประสบปัญหาด้านข้อจำกัดของเวลา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่ต้องไปทำงานแบบเช้าไปเย็นกลับ โอกาสที่จะมาร่วมงานและทุ่มเทให้กับกิจกรรมของวัดจึงมีน้อยลง อีกทั้ง สภาพทางการศึกษาในปัจจุบันได้ดึงเวลาและพรากเด็ก ๆ ออกจากวัดหรือแม้แต่จากชุมชนเอง เนื่องจากเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ ต้องไปเรียนพิเศษ ทั้งในตอนเย็นหลังเลิกเรียนและวันเสาร์อาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุด ทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาช่วยกันคิด ช่วยกันคุย ช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ดังเช่นแต่ก่อน วัดจึงควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง พยายามดึงเด็กและเยาวชนในชุมชน ให้มาร่วมกิจกรรมที่วัดต่อไป เพื่อฟื้นฟูบทบาทของวัดและพระสงฆ์ ให้กลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนดั้งเดิม นอกจากนี้ วัดทุกวัดควรมีการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน โดยบริเวณวัดจะต้องจัดให้มีบรรยากาศที่สะอาด สว่าง สงบ และต้องมีความโปร่งใสด้านการเงินด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างศรัทธาให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

จากที่กล่าวมาแล้วว่า สภาพทางการศึกษาในปัจจุบัน ได้ดึงเวลาของเด็กและพรากพวกเขาออกไปจากวัดและชุมชน ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนได้ใกล้ชิดศาสนาและชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ โรงเรียนจึงควรนำนักเรียนไปจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด หรือนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือที่ชุมชนจัดอย่างสม่ำเสมอ เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนโดยตรงแล้ว ยังเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 มาตรา 29 ที่กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนา ระหว่างชุมชนด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม

ศาสนทายาท

โครงการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน เป็นโครงการที่มีประโยชน์สำหรับคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน ทั้งยังเป็นทางเลือกสำหรับคนในชุมชนและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้น การสร้างศาสนทายาท การพัฒนาเจ้าอาวาสและบุคลากรของวัด จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลเหล่านี้ เป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานในโครงการได้รับการสานต่อระหว่างรุ่นสู่รุ่น เกิดความต่อเนื่องของโครงการ แต่จากรายงานการประเมินสถานภาพการมีส่วนร่วมของสถาบันพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมการจัดการศึกษา (2552 : 116) พบว่า “วัดส่วนใหญ่ มักจะมีปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรที่ขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขาดแคลนศาสนทายาท ผู้ที่จะขึ้นมาเป็นผู้บริหาร (พระสังฆาธิการ) โดยเฉพาะเจ้าอาวาสในอนาคต” ดังนั้น เจ้าอาวาสและบุคลากรของวัด จึงควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน โดยอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การพัฒนาคนและสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก บทบาทหน้าที่ของวัด และการบริหารจัดการองค์กร เป็นต้น รวมถึงการคัดเลือกเจ้าอาวาสวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรคำนึงถึงคุณสมบัติที่จำเป็นด้วย เช่น ภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถด้านการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อวัด ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

สร้างขวัญและกำลังใจให้วัดพัฒนาตนเอง

ควรมีการประชาสัมพันธ์วัดที่มีผลงานการพัฒนาวัดในเชิงประจักษ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนวัดทุกวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่วัดและพระสงฆ์ ในอันที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อสังคมต่อไป และนอกจากนี้ ควรมีการสานต่อโครงการต่าง ๆ ของวัดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าของวัด เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา อันจะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาสังคม แก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน ได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งยังทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อวงการพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษา “การบริหารจัดการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน : ศึกษากรณี วัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ทำให้ผู้ศึกษาได้ค้นพบองค์ความรู้ในการบริหารจัดการมากมาย แต่ผู้ศึกษาก็ยังมองเห็นปัญหาที่ควรทำการศึกษาต่อไป เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ จึงขอเสนอแนะให้ทำการศึกษาต่อไปในเรื่องต่อไปนี้

1. การประเมินโครงการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
2. ศึกษาบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน
3. ศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของพระสงฆ์ในโครงการวัดต้นแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่